

kom!« je rohnel Zima. »Sicer jaz in moji glasujemo zoper vse vaše sklepe!«

In je glasoval proti vsakemu sklepu.

Župan je prišel od seje slabe volje in osorno prijel Dolfeka za uho, ker je metal trske po ognjišču.

Žena ga je pričakovala in dejala:

»Jutri bo pogreb!«

»No, in?«

»Kam bodo otroci?«

»Smo že sklenili!«

In sta oba umolknila.

Županja dolgo ni zatisnila očesa; nekje iz teme je strmelo vanjo polpriprto stekleno oko mrtve Jelnikarice.

V kuhinji, kjer so jim postlali, je vreščal Lojzek na rokah dekle Marte, ki je ostala tisto noč pri otrocih.

»Kako strašno! Če bi bila jaz umrla pred Dorico!«

In je s čudno ljubeznijo ujčkala Lojzeka ter ga tiščala na srce.

Otroci so spali in proti polnoči je zakimala na klopi tudi Marta. (Dalje.)

STAREC MIHA.

MAGAJNA BOGOMIR.

Nedelja je bila. Zgodilo se je, da je naš dobri paron Franceschi obhajal prav ta dan svoj god.

»Za hudiča, fantje, tristo sodov vina imam tam v skladišču ob molu. Pojdite in navrtajte sod najboljšega, tisti refošk istrijanski in pijte magari vse popoldne in tja v polnoč na vaše in moje zdravje. Poberite vse vam poznane in mislite si, da je vino vaše,« nam je ukazal. Dober je bil paron Franceschi in poveljevati je znal!

V kantini smo se zbrali. S starcem Miho nas je bilo moških deset. Imeli smo seboj prav toliko naših deklet, ki smo jih pobrali po gostilnah. Tudi Marjuči, šestnajstletna črnolaska, točajka v kantini, se nam je pridružila. Bilo je kot roža to deklet. Niti ene poteze ji še ni zarisalo življenje v obraz. Nikoli ni dovolila v kantini poljuba, kaj šele da bi hodila z nami. Ta dan jo je pregovoril v veliko naše začudenje sam starec Miha, ki pa sicer nikakor ni maral za ženske. Pravzaprav on še ni imel toliko let, kot mu je kazal obraz. Vse njegovo telo je

bilo, kot da je živel vsako leto dvakrat. Veliko je moral prestati v življenju.

Ko smo prišli v kantino, je stopil z Marjuči v kot. Na moje presenečenje jo je pogladil po laseh in rekel z glasom, ki sem ga težko razločil med splošnim hrupom.

»Ne boj se, hčerka! Danes bom jaz pri tebi!« Vrnil se je z njo v družbo.

»Poglejte, ali ni lepo deklet, pa se ne brani mene, starca. Marjuči, Marjučka moja, kar lepo se me primi pod pazduho in pojdi z nami!«

»Glejte jo,« je vzkliknila družba in se smejala, kajti pridružila se mu je takoj. Samo Pepo, najlepši fant med nami, je bil starcu nevoščljiv.

Hej, to je žarelo morje takrat, ko je korakal Miha po obrežju z njo. Tudi zavriskal je tako na glas, da so resni dalmatinski mornarji pritekli na ladiju krov in se smejali. Italijani, delavci, so kričali:

»Ee, bella, bellissima, vrzi starca v morje in semkaj priteci.« Spogledala sta se in videl sem majhen nasmeh, ki mi je bil nerazložljiv.

Deset desk smo privlekli iz kotov skladišča, jih položili čez četveronožnike — miza je bila gotova. Privalili in navrtali smo refoškov sod, vino je bilo na mizi. Najstarejši ali tisti, ki je imel najlepše deklet, je ob takih prilikah poveljeval omizju. Starec Miha je imel danes oboje. Napili smo najprej njemu in Marjuči. Vstal je Pepo in dvignil kupico visoko v zrak:

»Naj te živi Bog, Miha! Na stara leta si jo dobil, najlepše deklet v tem mestu. Kako naj bi bil kdo izmed naše družbe vse življenje brez dekleta! Kako naj bi bil starec Miha, ta zlata duša, ki ga vsi ulični pobalini poznajo in tekaajo za njim, da jim kupi datljev in mandolati, vse življenje brez njega? Pij, Miha! Smrt se ti bliža in neumen si sicer, a danes si premagal mene, ki imam dvaindvajset let. Ves mesec sem zapravljaj denar v oni kantini in stikal za tole veverico, ali ona je celo mojo napitnino prezirala. Ti pa jo dobiš z nekaj besedami. Bodi vesel, Miha, in pij!«

Kaj bi ga silili, naj pije! Saj je pil vedno in največ. Ko smo se včasih drugi

potikali po mestu brez službe z zadnjimi tremi lirami v žepu, je on ves vesel zapravljaj zadnji denar v kantini.

»Kaj je to kaj hudega? Na svetu so še mnogo bridkeje ure,« nam je govoril ob takih prilikah. Mi pa nismo vedeli, zakaj to govori. Tako dobre volje kot danes ni bil že dolgo. Takoj v začetku je povedal nekaj takih, da so naše ženske zavrisnile smeha. Le Marjuči se ni zasmejala. Morda je nato umolknil prav radi nje. Na Pepetove besede pa je vstal s čašo in jo izpil. Nato:

»Kaj misliš ti, mladec golobradi, ti, ki komaj prevališ takle sod tu po skladišču, da jaz res nisem nikdar imel dekleta, kaj?«

To je bilo nekaj novega za nas.

»Govori, Miha, govori!«

»Na ladji sem visel, ko sem jo dobil. Ne smejte se! Visel sem res. Na vrvi privezan sem čistil tisti ladji ves spodnji trebuh. Trije mornarji so me držali na vrvi in me spuščali sedaj nad vodo, sedaj pod njo, mene človeka polnagega, ki sem se ves tresel mraza tisti jesenski dan. Strgal in strgal sem s strugalico po lesenem boku in zdelo se mi je, da bo vsak trenutek po meni; tako mi je bilo, da sem si želel v smrt. Izvolili ste se smejati poprej, ko sem rekel, da sem visel. Sedaj je lahko čistiti ladje, ker jih spravijo na suho. Takrat pa je truma otročajnarjev stala na bregu in se mi smejala v obraz, kadar sem pljunil zamazano črno slanico iz ust. Morda jim ravno radi tega kupujem datljev in mandolati.

Ozrl sem se proti nebu in zagledal trumo galebov, ki so si semintja risali poti po ozračju, požvižgavali in se zlatili v solncu, ki je pogledalo na svet, kadar je burja pretrgala oblake. Bog, sem molil takrat, Bog, ki daješ tem živalim tako veselo in breztrudno življenje, daj tudi meni vsaj nekoliko, samo nekoliko te sreče, ki je dosegljiva na tem svetu! Kar tako sem govoril, bolj iz nevolje kakor iz upanja, da bi se moja prošnja uresničila. In vendar sem bil uslišan še tisto uro. Prosil sem samo malo in kolikor sem prosil, toliko mi je bilo izpolnjeno.

Poslušajte fantje in dekleta, ki ste tukaj! Ko sem se ozrl izpod neba na mol, sem zagledal tam dekle, najlepše, kar sem jih videl v življenju. To dekle

je gledalo name in jokalo. Bog ve, zakaj joka, sem si mislil. Bog ve, zakaj! Morda je prišlo z dežele in nima službe, da stoji vse zgladovano tukaj.

»Hej, ti dekle, zakaj pa jokaš?« sem zaklical gori k nji.

»Enaka sem tebi, revček! Iz službe so me vrgli in ni je dobiti druge. Mislila sem, da ravnajo samo z menoj kot z nekoristno živaljo. Sedaj pa vidim, da je meni, tebi in mnogim drugim hudo na svetu. Radi tega, ker je hudo na svetu, jokam, da veš.«

Takrat je začelo biti gori pri svetem Justu dvanajst.

»Počakaj, takoj pridem k tebi.«

Odšel sem k nji na mol in nato z njo v svoje stanovanje.«

»O-o, Miha,« so vzkliknila dekleta.

»Nič o-o. Čez teden dni sem jo omožil, s samim seboj sem jo omožil, da boste vedeli.«

To pa je bila zopet novica! Miha pa že oženjen! Skočili smo kvišku in napili nekdanjemu njegovemu moštvu.

»Torej nisi več fant?«

»Nisem. Niti mož ne. Vdovec sem. Nad deset let sva živela skupaj. Šele deseto leto sem dobil otroka, verjamete? Jaz imam otroka. Nisem še pijan. Nikar me ne glejte tako in ne mislite, da ne vem, kaj govorim. Miha ga prenese več kot vi vsi skupaj sedaj, vam pravim, sedaj, kajti tista leta nisem pil nič. Otrok je bil punčka. Skoro vsak oče ima rad sina najprej ali jaz sem bil vesel, da je bila punčka, kajti slutil sem, da bo to edini moj otrok. Ženske pa imajo za svoje očete na njihove stare dni več sreča kot sinovi. Ti odidejo v fabrike ali drugam in komaj vedo potem, da so imeli kdaj očeta. Napijte, dragi, na zdravje moji hčerki!«

Med najveselejšim smehom so zadoneli kozarci.

»Pa kje imaš, Miha, hčerko sedaj?«

»Ne briga vas nič. Ni ji kruha zastonj. Ni lahko jagnjetu bivati med volkovi. Dobro pa je, če je pastir v bližini in ga volkovi ne poznajo. Boljša in lepša je gotovo kot smo vsi in vse, ki smo tukaj, razen morda Marjuči.

Povem vam, kako sem izgubil ženo. Drugo leto potem, ko sem dobil otroka in mislil, da mi je sreča gotova za vse

življenje, se je sam hudič vtaknil v moje dni. Visel sem zopet na tisti prokleti ladji in strgal in strgal s strugalico. Ne vem, kako je bilo. Premakne se ves veliki bok in me stisne k molu. Zaslišal sem krik. Morda je bil moj, morda koga drugega. Zbudil sem se ves povezan v bolnici. V ti bolnici pa sem ležal vse leto. Žena je prihajala s hčerko k meni. Vprašal sem jo po zaslužku. „Nič ne skrbi, dragi, v dobri službi sem in tudi zaslužim precej.“ Celó denarja in jedil mi je nosila noter. Da bi vzel zlodej tisti denar!

Po letu sem se vrnil. Nje ni bilo doma. Vzel sem hčerko, ki sem jo našel v zibeli, v naročje in čakal vse popoldne do večera. Neka ženska je prišla in dala mleka otroku.

„Zate in za otroka služi ona. Povrne se zvečer. Meni pa se zelo mudi,“ je rekla in odšla iz sobe. Zvečer pa je prišla moja ljuba žena polpijana domov.

„Si tu? Zakaj nisi prišel mesec poprej?“ Vrgla je nekaj denarja na mizo in zahtela.

„Zakaj naj bi prišel mesec poprej?“ sem vprašal in strašna slutnja mi je stisnila srce.

„Zakaj? Zato, ker sem takrat izgubila samo dušo. Duša se dobi nazaj. Ni pa mogoče dobiti telesa. Pred mesecem sem ga še imela. Danes mi je rekel zdravnik, da ga nimam več.“

„In zakaj si zahajala tja, tja v staro mesto?“

„Kdo pa naj vzame revno ženo z otrokom, z dveletnim otrokom? Čisto na kratko so me odslavljali povsod. Radi otrokovega gladu in radi tvoje bede sem odšla tja, da veš.“

Jokala sva oba. Samo dvakrat sem jokal po otroški dobi, takrat in pa par let pozneje, ko je umrla za strašno telesno revščino. Ime ji je bilo Marija. Pijte v spomin moje žene Marije!»

Molčali smo vsi, on pa je izpil tri kupice vina po vrsti in ko je hotel četrto, mu je Marjuči pridržala roko.

»Nikar ne pij toliko, Miha! Bodi vesel kot prej in pozabi!«

»In,« je vzkliknil Miha nato ter dvignil pest v zrak, »in tistega, ki bo prvi položil roko na mojo hčer, da jo onečasti, tistega bom pobil s to roko na tla.«

V obraz mu je stopila spet prejšnja veselost. Pravil je smešnice, in veselo razpoloženje je bilo med nami.

Pili smo do večera, pili naprej v polnoč. Dekleta so vriskala. Njihova bližina, šelest njih oblek je opijanjal bolj kot vino. Marjuči sama je molčala in gledala skozi široko špranjo v leseni steni na večerno morje, ki je pošumevalo v nastajajoči burji. Kako je moglo to dekle, ki je v svoji kantini, kjer je služilo in dihala vsak večer ozračje podobnih prizorov, ostati kot jagnje, mi je bilo do konca tega prizora težko umljivo. Šele takrat sem spoznal, da je pastir čuval jagnje.

Kakor v mladosti našega Mihe opoldne, tako je začel sedaj na polnoč zopet odzvanjati zvon pri svetem Justu:

E-naaa — dve-eee — tri-iii . . .

In preden je bilo dvanajst, je Miha začel. Morda se je spomnil nekdanjih dni, morda se mu je zatožilo po sreči, ki jo je užival z ženo Marijo. Vsekakor je moral biti njegov glas kakor tudi pesem prečudna in nenavadna, ker je umolknila družba in mu začela komaj nalahno odpevati. Prej se ni že več nihče menil za petje posameznikov. Zdi se mi, da je pesem narodna cerkvena in da sem jo slišal peti v detinskih letih na koru v prijazni domači cerkvi. To noč mi je stisnila srce kakor z grozo in nisem vedel, ali naj pojem tudi jaz. Mihov obraz je bil nenavaden, kot da mu plava lepa, nekdanj vesela, sedaj otožna slika pred dušo:

Tam po zelenem polju gre
prelepa roža Marija.
V naročju nese rožice
prelepa roža Marija.
Nikar, nikar ne zavrzi, Marija,
mene, usahle rožice!

Peli smo naprej. Petje je prekinil krik. Zakričala je Marjuči, plašno, napol jokajoče.

»Brani, oče, brani!«

Precej nejasno se spominjam te slike. Skočili smo od mize, in ne vem, ali sem videl prej strašni Mihov obraz ali Marjuči, ki jo je Pepo čez sod vlekel k sebi. Miha je zagrabil steklenico in jo zavihljal proti njegovi glavi. Vino se mu je razlilo iz steklenice čez obraz.

»Ne udariti, ne tako!« je zaklicala Marjuči.

Dekleta so se razkropila kričoč po kotih. Hoteli smo mu pridržati roko, ali že je bil izgubil v zamahljaju ravnotežje. Kot posekano deblo se je zvrnil vznak in glava mu je z vso močjo udarila ob kameniti tlak.

Na truplo se je vrgla Marjuči — njegova hčerka. Nerazumljive besede so se ji trgale iz ust.

ČE BOM LJUBEZEN IMEL . . .

(Glosa.)

IVAN PREGELJ.

Imam dovolj! Verujte, da imam dovolj! Dovolj zemlje, dovolj spominov in ljubezni za trideset let. Trideset let se ne bi izpisal, izpel. Toliko imam! Trideset let pesmi za trideset življenja. Za deset tolminskih let, ki so prva, dvakrat devet let. Za deset goriških let, ki so šolarska, dvakrat pet let. Za kranjskih deset let, ko sem pisal in pil, eno leto, zadnjega pol . . .

Imam dovolj. Meni tri zemlje dehte. Meni tri dobe golče. Kot rožmarin in ožep. Kot Tasso in Homer.

Imam dovolj. Imam preveč. Ker mi je spominov še mimo tega! Imam dovolj . . . Če bom še komu z ljubeznijo zajemati smel . . .

Z ljubeznijo! — — —

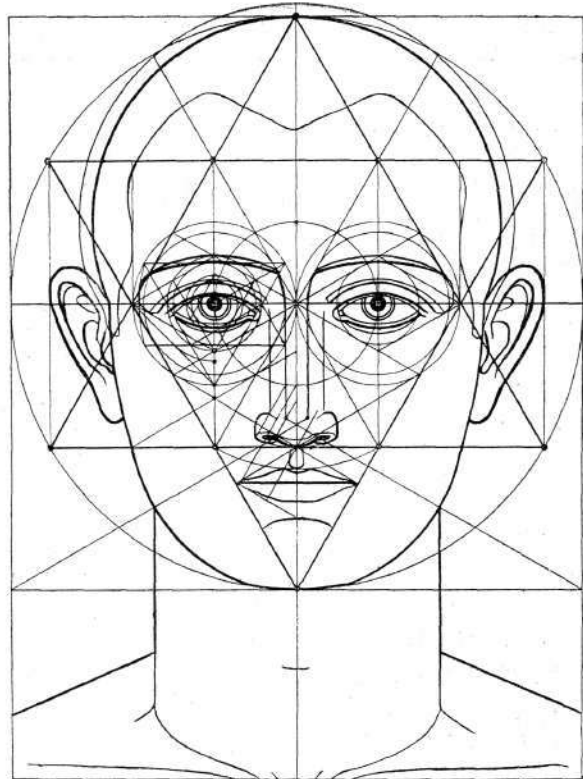
IZ DNEVA V DAN.

(Dnevniška beležka.)

IVAN PREGELJ.

O, tudi to je sreča: voziti se zjutraj in voziti se zvečer v enoisto pot iz dneva v dan! . . . Mimo oces vstaja in usiha sto znancev, ljubših in novih iz dneva v dan: za Prešernov sonet stezice ob progi, slikovit brezov log, rdeča streha na cerkvenem stolpu za smrečjem, brvica nad potjo, ledina, ki jo je krt razril, mostič; ovinek okoli rebri v ravan, kakor skok v življenje in svet. O, tudi to je sreča: voziti se zvečer in voziti se zjutraj v eno pot iz dneva v dan! . . .

Prav kot življenje, ki je sreča iz dneva v dan . . . Če bi živeti znal tako, kakor se voziti vem. Pa ne bom znal nikdar. Predolgo živim! Ali pa se vozim prehitro? Iz dneva v dan . . . predolgo in prehitro!

P. DEZIDERIJ LENZ, KANON.

KAJN.

FRANCE BEVK.

Drama v treh dejanjih.

O s e b e.

Jakob Gravnar.
Angelo, sin njegove žene.
Jože, njegov sin.
Ivanka, njegova hči.
Stara mati.
Peter, sosed.
France, njegov sin.
Jušta, njegova hči.
Gorjan.
Več fantov.
Orožniki.

Občinstvo na veselici, gostilničar, množica.

Dejanje se vrši v Brdih. Čas: 1922.

Prvo dejanje.

Obzidano dvorišče Gravnarjevega doma. Sredi dvorišča stoji murva, ki razteza svoje veje vse po dolgem in počez; na vejah so privezane late, ki jih prepleta vinska trta in senči dvorišče. Na levi strani stoji Gravnarjeva hiša, nizka in s korei krita, do vrat vodi stopnica. Okna so mala in gosto zamrežena, stene so počrnele. Na desni je gospodarsko poslopje. V zidu, ki obdaja dvorišče, stoji v vdolbini Marijin kip. Poleg murve je vodnjak s kotličem. Pod okni hiše poleg vrat